

Παπαχαραλάμπειος Δημόσια Κεντρική
Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου

Βιβλίο εισαγωγής

2595

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΑΙ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡ. 3

ΤΑΞΙΝ. ΑΡ.
483-35
ΓΡΑ

683.30
67.00

Handwritten signature

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ."

ΑΔΕ. Νο. 2595

4/4/785

Παπαχαράμης, Αθήναι 1919
Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

έγκριμένα μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1919

διὰ τὰς 4 πρώτας τάξεις.

Διὰ τὴν Α' τάξιν.

Παπαμιχαήλ, Ἀλφαβητάριο, μέρος Α', 56 σελ., ἐκδότης Δημητράκος
μέρος Β', 84 » »

Συγκώκη, Ἀλφαβητάριο, μέρος Β', 74 » » Κολλάρος
Ἀλφαβητάριο κράτους, μέρος Α', (συντακτικὴ ἐπιτροπὴ: Α. Ἀνδρε-
άδης, Α. Δελμούζος, Π. Νιρβάνας, Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τριαντα-
φυλλίδης, Κ. Μαλέας (εἰκόνας), 80 σελ., λ. 70. Κεντρικὴ πώλησις
(1919-1921) Σιδέρης.

Ἀλφαβητάριο κράτους, μέρος Α', (συντακτικῆς ἐπιτροπῆς), Βι-
βλίον τοῦ διασκέλου, 101 σελ., λ. 90. Κεντρικὴ πώλησις
(1919-1921) Σιδέρης.

Διὰ τὴν Β' τάξιν.

Κουρτίδη, Ἀναγνωστικὸ Β', 127 σελ., ἐκδότης Κολλάρος
Καζαντζάκη, Οἱ τρεῖς φίλοι, 142 » » Μαντζεβελάκης
Παπαμιχαήλ, Πέτρος Λάρας, 160 σελ., » Δημητράκος

Διὰ τὴν Γ' τάξιν.

Καρκαβίτσα-Παπαμιχαήλ, Ἀναγνωστικὸ, 158 σελ., ἐκδότης Σιδέρης.
Κουρτίδη-Κονιδάρη-Καλλαρά, Ὀδύσσεια, 186 σελ., ἐκδότης Κολλάρος.
Ζ. Παπαντωνίου, Τὰ ψηλά βουνά, ἀναγνωστικὸ κράτους, (συντακτικὴ
ἐπιτροπὴ: Α. Ἀνδρεάδης, Α. Δελμούζος, Π. Νιρβάνας, Ζ. Παπαν-
τωνίου, Μ. Τριανταφυλλίδης), 178 σελ.

Διὰ τὴν Δ' τάξιν.

Καρκαβίτσα-Παπαμιχαήλ, Ἡ πατρίδα μας, 219 σελ., ἐκδότης Δη-
μητράκος.
Κουρτίδη-Κονιδάρη, Στὰ παλιὰ χρόνια, 222 σελ., ἐκδότης Κολλάρος.

Τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. — Ὁ γλῶσσαι διὰ τοὺς μαθητὰς.

Ὁδηγίαι διὰ τοὺς διδάσκοντας.

Α

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ*

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1917—1918 ἤρχισεν ὡς γνωστὸν συμφώνως μετὰ τὸν νόμον 1332 περὶ διδακτικῶν νὰ καθιερῶνεται βαθμιαίως ὡς γλῶσσαι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ κοινὴ ὀμιλουμένη (δημοτικὴ) παρὰ τὴν καθαρὴν, τῆς ὁποίας ἡ διδασκαλίαν διατηρεῖται εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Τὸ γεγονός αὐτό, ἐγκαινίζον νεαν σχολικὴν γλῶσσαν, μετὰ λέξιλόγιον καὶ μετὰ γραμματικὴν ἐν πολλοῖς διάφορα τῶν ἐν χρήσει ἐν τῇ συνήθει ἡμῶν καθαρῆς, ἐγέννησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδοθῇ τὸ προκείμενον νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων, εἰς ἃς ἤδη ἔχει εἰσαχθῆ ἡ νεὰ σχολικὴ γλῶσσαι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχόντες ὑπὸ φεῖ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1913 «περὶ ὀρίσμου τῶν μαθημάτων, τοῦ δι' ἕκαστον τούτων πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαίου χρόνου κλπ.» προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημόσιας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν

* Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος 1919, τεύχ. Α', ἀρ. 78. σελ. 566—567. Περὶ ὀρθογραφικῶν ἀσκήσεων διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Ἄρθρον 1.

Ἐδάφ. 1. Τὸ τμήμα «Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις» τοῦ προγράμματος «τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης» τῆς Α' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημένου διατάγματος, τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς:

«Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν ἴδια κατὰ τὴν γραφὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα:

1) νὰ ἀποδίδουν τὰ ἀκουόμενα φωνητικὰ στοιχεῖα ἐκάστης γνωστῆς λέξεως μὲ ἀντίστοιχα γράμματα,

2) νὰ χωρίζουν ἀπ' ἀλλήλων τὰς λέξεις τῶν γραφομένων ἀπλῶν φράσεων,

3) νὰ διακρίνουν τὴν τονιζομένην συλλαβὴν ἐκάστης λέξεως,

4) νὰ μεταχειρίζονται προσηκόντως τὸ τελικὸν *ς*,

5) νὰ διακρίνουν τὰς λέξεις ὅσαι δέχονται πνεῦμα,

6) νὰ θέτουν τὸν τόνον καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ δεῦτερον φωνῆεν τῶν δίφθογγων,

7) νὰ γράφουν μὲ κεφαλαίον τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῶν ὀνομάτων ἀνθρώπων καὶ τόπων, ὡς καὶ τὸ ἀρχικὸν ἐκάστης προτάσεως (κυρ. περιόδου),

8) νὰ μεταχειρίζονται προσηκόντως τὴν τελείαν, τὸ ἐρωτηματικὸν καὶ τὸ ἐνωτικόν.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῶν αἱ μαθηταί: 1) τὰς ἀκολουθοῦσας γραμματικὰς ἐννοιὰς: πρότασις, λέξις, συλλαβή, φωνή (φθόγγος), γράμμα, φωνῆεν, σύμφωνον («ὅσα δὲν εἶναι φωνήεντα»), δίφθογγος, ὄνομα, προσέτι δὲ τὰ κεφαλαῖα, μικρὰ καὶ τὸ τελικὸν *ς*, καὶ 2) τὰ ἀκόλουθα ὀρθογραφικὰ σημεῖα: τόνος, ὄξερα, περισπωμένη, πνεῦματα, ψιλή, ὄσαερα, τελεία, ἐρωτηματικόν, ἐνωτικόν.

Ἐδάφ. 2. Τὸ τμήμα «Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις, 6) ὀρθογραφικὴ ἐξέτασις κλπ.» μέχρι τέλους τοῦ προγράμματος «τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης» τῆς Β' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημένου διατάγματος τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς:

«Γ', ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

β') Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀκόλουθα:

1) νὰ τονίζουσι ὀρθῶς τὴν προπαραλήγουσαν καὶ τὴν βραχέϊαν συλλαβὴν (τὸ ε καὶ τὸ ο),

2) νὰ θέτουσι δασεῖαν εἰς τὰς λέξεις τὰς ἀρχομένας ἀπὸ υ,

3) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς ῥηματατικὰς καταλήξεις -ω-εις-ει (τρέχω, τρέχεις, τρέχει), καὶ νὰ τονίζουσι ὀρθῶς ὅσα ῥήματα τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν: -ῶ -ᾶς -ᾷ (πηδῶ, πηδᾶς, πηδᾷ, πηδοῦν), -εις -εῖ (ἀργεῖς, ἀργεῖ).

4) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς ὀνοματικὰς καταλήξεις ες (πέτρες, βούσες, μῆνες), -ο (ξύλο, βουνό), -η (βροῦση, βροχή), -ης (ταῦτης, διαβάτης), -ος (γέρος, ἄνεμος).

5) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις:

α') Τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, τό, τοῦ, τῆς, τόν, τήν, οἱ, τά, τῶν, τοῦς, τίς.

β') τὰς προσωπικὰς ἀντωνυμίας: ἐγώ, ἐμένα, ἐμεῖς, ἐμᾶς, μου, μέ, μᾶς, εὐ, ἐσένα, ἐσεῖς, σεῖς, ἐοῦς, σοῦ, σέ, σᾶς, αὐτός, αὐτή, αὐτό,

γ') τὰς συχνότερας προθέσεις: μέ, σέ, γιά, ὡς, χωρίς, ἀπό, ἀντί,

δ') τὰ συχνότερα ἐπιρρήματα καὶ μόρια: κοντά, μαζί, ἴσια, ἐκεῖ, ἐδῶ, ἐξω, κάτω, ἐπάνω, πίσω, γύρω, τώρα, ὕστερα, τότε, πότε, κάποτε, σήμερα, χτές, προχτές, αὔριο, μεθαύριο, ῥογήγορα, ἀκόμη, πρῶτῃ, πῶς, εἶσι, χωρίς, διόλου, πόσο, τόσο, ὅσο, πολύ, λίγο, ναί, ὄχι, μάλιστα, μή.

ε') τοὺς συχνότερους συνδέσμους: καί, καί, ἀλλά, ὅταν γιατί.

ς') τὰ ἀριθμητικὰ ἀπὸ τοῦ ἑνα μέχρι τοῦ δέκα.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδασθοῦν οἱ μαθηταὶ τὰς ἀκολουθοῦσας γραμματικὰς ἐννοίας: λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα, βραχεῖα συλλαβὴ (ε καὶ ο), ἄρθρον, γένη, ῥημα.

Ἐδάφ. 3. Τὸ τμήμα «Γ' ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις, β') ὀρθογραφικὴ ἐξέτασις καὶ γραφὴ ὕλικου κλπ.» μέχρι τέλους τοῦ προγράμματος «τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτι-

κῶν σχολείων, τοῦ περιλαμβανομένου ἐν τῇ 1ῃ ἄρθρῳ τοῦ εἰρημέ-
νου διατάγματος τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς:

Γ' ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις».

δ') Ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀκόλουθα:

1) νὰ τονίζουσι ὀρθῶς τὴν παραλήγουσαν, ὅταν
εἶναι μακρά.

2) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς κατὰ λέξεις τῶν ρημά-
των εἰς -ώνω (ἀγκυλώνω, θολώνω), -εύω (γυρεύω, μαζεύω),
-ίζω (ἀρχίζω, καθίζω), -ιάζω (ἀνατριχιάζω, ἀγκυλιάζω), -άβω
(γράβω, σκάβω), -έρνω (δέρνω), -αίνω (ἀνεβαίνω, πηγαίνω).

3) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς ρηματικὰς κατὰ λέξεις
τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἐνεστώτος ὡς καὶ τῶν μετοχικῶν
τύπων εἰς ὄντας, -οντας, -μέτος (πηδώντας, τρέχοντας, τελειω-
μένος),

4) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς κατὰ λέξεις τῶν συνηθεστέ-
ρων οὐσιαστικῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῶν τριῶν γενῶν εἰς
τοὺς δύο ἀριθμοὺς καὶ ἑλας τὰς πτώσεις (ὀνομαστική, γενική,
ἀίτιατική).

5) νὰ τονίζουσι ὀρθῶς τὰ οὐδέτερα εἰς -α (μῆλα, χῶμα)
καὶ τὰ ἀρσενικά εἰς -οι (ὄμοι), ὅσα τονίζονται εἰς τὴν
παραλήγουσαν.

6) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰς συνηθεστέρας κατηγορίας οὐ-
σιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων εἰς -ώτης (στρατιώτης,
Σουλιώτης), -ισσα (βασιλισσα, γειτόνισσα, μέλισσα), -ελα (κατέλα,
φουστανέλα), -ένιος (μολυβένιος, σιδερένιος), -ερός (γερός, φαρ-
μακερός), -ικός (βλάχικος, κλέφτικος), -ικός (νησιτικός, πα-
σιτικός, Κορητικός), -ικό (γιατρικό, μουσικό), -ίμος (νησιίμος,
προδόνιμος), -ίμο (βράσιμο, γοάφιμο), -ίνος (πυλάινος), -ινός
βραδίνος, πασχάλινος), -ίος (ἄγριος, τρύπιος), -ίσιος (δρονίσιος,
βουνίσιος), -ωπός (κιτρινωπός).

7) νὰ χωρίζουσι εἰς τὸν συλλαβισμόν τὰ ἔμια σύμ-
φωνα.

8) νὰ σημειώνουσι τὴν ἔκθεσιν.

9) νὰ γράφουσι ὀρθῶς τὰ ἀριθμητικὰ μέχρι τοῦ 100.
τὰς ἀντωνυμίας ἐκεῖνος, τέτοιος, ποῖός, ὅποιος, πού.

ἴδιος, ἄλλος, πόσις, ὄσις, τόσις, κανείς, κανένας, καμιά, καθείς, καθένας καὶ τὰ ἐπιθέτα ὄλος, δλόκληρος

10) νὰ γράφουν ὀρθῶς τοὺς συχνοτέρους συνδέσμους καὶ ἐπιρρήματα: ἢ, εἴτε, λοιπὸν, ἐπειδή, χάμω, τριγύρω, μεταξὺ, ἀντικρῦ, φέτος, πέρσι, ἄλλοτε, περισσότερο, καθώς, ἴσως, βέβαια, δηλαδή, καὶ

11) νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰς συνηθεστέρας λέξεις τοῦ κειμένου, καθὼς καὶ τὰς συγγενεῖς των.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῶν αἱ μαθηταὶ τὰς ἀκολουθοῦντας γραμματικὰς ἐννοίας: μακρὰ συλλαβή (η, ω, δίφθογγοι), πρόσωπον, ἀριθμός, πτώσις, ἐπίρρημα, οὐσιαστικόν, ἐπίθετον, ἀριθμητικόν, ὑποκοριστικόν, λέξεις ἑτυμολογικῶς συγγενεῖς. ὡς καὶ τὰ ἀκόλουθα ὀρθογραφικὰ σημεῖα: θαυμαστικόν, εἰσαγωγικὰ, διαλυτικὰ.

Ἄρθρον 2.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος διατάγματος ἀρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις 12 Μαρτίου 1919.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
Δημ. Δίκας

Β'

ΥΛΗ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

Α' ΤΑΞΙΣ

Ὄρθογραφικοὶ κανόνες

1. Σὲ κάθε λέξη προφέρομε μίαν συλλαβὴν δυνατώτερα ἀπὸ τῆς ἄλλης. Στὴ συλλαβὴ αὐτὴ γράφομε ἓνα τόνο.

2. Πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξει πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεν ἢ ἀπὸ δίφθογγο.

3. Οἱ δίφθογοι παίρνουν τὸν τόνο καὶ τὸ πνεῦμα στὸ δεύ-
τερο φωνῆεν.

4. Μὲ κεφαλαῖο γράφομε τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων καὶ
τῶν τόπων.

5. Σὲ κάθε πρότασι γράφομε τὸ πρῶτο γράμμα κεφαλαῖο.

6. Σὲ κάθε λέξι πού τελειώνει σὲ (ο) γράφομε ς τελικό*.)

7. Ἐνωτικὸ σημειώνομε ὅταν κόβεται ἡ λέξι στὸ τέλος
τῆς σειρᾶς.

8. Ἐκεῖ πού τελειώνει μιὰ πρότασι γράφομε τελεία.

9. Ἐρωτηματικὸ γράφομε στὸ τέλος ὅταν ρωτοῦμε.

Γ ρ α μ μ α τ ι κ ῆ ς ἔ ν ν ο ι ε ς : πρότασι, λέξι, συλλαβή,
φωνή (φθόγγος), γράμμα, φωνῆεν, σύμφωνο (*ὅσα δὲνεῖναι φω-
νήνεντα*), δίφθογγοι, ὄνομα—κεφαλαῖα, μικρά, τελικό ς. Ὁ ρ -
θ ο γ ρ α φ ι κ ᾶ σ η μ ε ῖ α : τόνος, ὄξεϊα, περισπωμένη, πνεύματα,
ψιλή, ἄσσεια, τελεία, ἐρωτηματικὸ, ἐνωτικὸ.

Β' ΤΑΞΙΣ

Ὄρθογραφικοὶ κανόνες

1. Τὸ υ στὴν ἀρχή παίρνει ἄσσεια (ὑπνος, ὕστερα).

2. Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει ὄξεϊα (ἄνθρωπος, θάλασσα,
ἔφερα, ἦσυχος).

3. Ἡ βραχεῖα συλλαβή παίρνει ὄξεϊα (τρέχω, βουνό).

4. Τὸ (ω) στὸ τέλος τῶν ρημάτων τὸ γράφομε μὲ ω (τρέχω,
τραῶω, πηδῶ).

Τὸ (ο) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ο (βουνό,
ξύλο, τὸν ἄνθρωπο). Μὲ (ω) γράφομε μόνο τὰ ὀνόματα τῶν γυ-
ναικῶν (Φρόσω, Μαριγώ).

5. Ἡ λήγουσα τῶν ρημάτων παίρνει περισπωμένη (πηδῶ,
πηδᾶς, πηδᾶ, πηδοῦν, ἀργεῖς, ἀργεῖ, κλαῖς).

*.) Εἰς τὸν κανόνα αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κατωτέρω, α
παρανθέσεις αἱ περιχλίσουσι γράμματα ἢ καταλήξεις δηλοῦν ὅτι ὁ διδά-
σκαλος ἀπαγγέλλων τὸν κανόνα ἢ ἀποφέρει τὸ ἐντὸς τῆς παρανθέσεως ἀνα-
γραφόμενον ὡς ἔχον καὶ ὄχι μὲ τὴν ὀνομασίαν τῶν ψηφίων του. Ἐδῶ λ.χ.
ἢ ἄ εἰπῃ : σὲ κάθε λέξι πού τελειώνει σὲ : σοσ καὶ ὄχι σᾶ : σῖγμα.

Ἐπίσης κατωτέρω (κανόνες Β' τάξεως, ἀρ. 4) : Τὸ σοο (καὶ ὄχι τ' ο
μικρὸ) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ο μικρὸ.

6. Τὸ (εσ) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ε (πέτρες, βρούσες, μῆνες, καφέες).

7. Τὸ (η) στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν τὸ γράφομε μὲ η (βροχή, βρούση, φωνή, Ἑλένη).

8. Τὸ (ος) στὸ τέλος τῶν ὀνομάτων τὸ γράφομε μὲ ο (ὄρατος, ἄνθρωπος, γέρος, καλός).

9. Τ' ἄρθρα ὄ, ἦ, οἶ ἔν παίρνουν τόνο.

10. Τ' ἄρθρα τῆς, τοῦ, τῶν παίρνουν περισπωμένη.

Γραμματικῆς ἔννοιες: λήγουσα, παραλήγουσα, προ-παραλήγουσα, βραχεῖα συλλαβή (ε καὶ ο), ἄρθρο, γέννη, ρῆμα.

Γ' ΤΑΞΙΣ

Ι Ὄρθογραφικοὶ κανόνες

Γενικοὶ τονικοὶ κανόνες

1. Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ἔταν ἢ λήγουσα εἶναι μακρὰ (καρφώνω, ζεστáνω, μένω, παίρνω, φέρνω, πειράζω, γομίζω, βρόση, λύπη).

Ἡ λήγουσα στὰ ὀνόματα εἶναι μακρὰ καὶ ἔταν ἔχη α ἦ ε (ὄρα, σημαία, χελώνα, ἀρκούδα, βαρκούλα, σκούπα, δίγα, καλύβα, σκάλα, ἐλπίδα, τρίχα, λαμπάδα, πρασινάδα, ἀλνσιόδα, μαρίδα, γίγας, ποτήρι, οκαλιότηρι, φασούλι, λουλούδι, παραμύθι, φρούδι, κελάρι, μανιτάρι, φίδι, τῆς γλώσσας, τῆς γυναίκας).

2. Ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη ἔταν ἢ λήγουσα εἶναι βραχεῖα (μῆλο, ὄμος, μῆνες, γυναῖκες). Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὸ ὄστε, οἶτε, μήτε, εἶτε.

Τὸ α στὸ τέλος τῶν σὺδτετέρων εἶναι βραχὺ (μῆλα, δῶρα, χῶμα, αἶμα).

Τὸ οἰ καὶ τὸ αι στὸ τέλος εἶναι βραχεῖα (ὄμοι, τοῖχοι, κοιμοῦμαι, θυμοῦμαι, θυμοῦνται).

Ρήματα

3. Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ώνω) τὰ γράφομε μὲ δύο ω. (ζυμώνω, καρφώνω, σιρώνω).

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (εύω) τὰ γράφομε μὲ ε υ (κλαδεύω, κοντεύω, μαζεύω — ὄνειρεύομαι, παραξενεύομαι).

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ (ίζω) τὰ γράφομε μὲ ι (ἀρχίζω, καθίζω — φτερνίζομαι).

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (ἰάζω) τὰ γράφομε μὲ ἰ (ἀγκυλιάζω, βραδιάζω—βιάζομαι).

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (ἀβω) τὰ γράφομε μὲ β (ἀνάβω, σκάβω). Μὲ υ γράφομε μόνο τὸ παῖσω.

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (ἐρνω) τὰ γράφομε μὲ ε (γέρον, φέρον). Μὲ αι γράφομε μόνο τὸ παίρω.

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (αἶνω) τὰ γράφομε μὲ αι (ἀνεβαίνω, ζεσταίνω).

4. Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (με) καὶ δέχονται τὸ εἰς τὰ γράφομε μὲ ε (στολίζομε, τρέχομε, πηδοῦμε).

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (μαι) καὶ δέχονται τὸ ἐγὼ τὰ γράφομε μὲ αι (ἔρχομαι, στολίζομαι, ἔνποῦμαι).

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (ται) καὶ δέχονται τὸ αὐτός, αὐτή, αὐτὸ τὰ γράφομε μὲ αι στὸ τέλος (ἔρχεται, σηκώνεται, γελᾷται, κοιμᾷται).

Ἔσθ' ὅσα ῥήματα τελειώνουν σὲ (τε) καὶ δέχονται τὸ εἰς τὰ γράφομε μὲ ε (δίνετε, σηκώνετε, γελᾷτε).

5. Τὸ (μένος), (μένη), (μένο) στὸ τέλος τὸ γράφομε μὲ ε (ζαρωμένος, δεμένο, καθαρωμένη).

6. Τὸ (ώντις) μὲ τόνον τὸ γράφομε μὲ ω καὶ ὄξεια (πηδώντις, γελώντις).

Τὸ (οντας) χωρὶς τόνου τὸ γράφομε μὲ ο (τρέχοντις, βλέποντις).

Ὄνόματα

7. Ἐν ἄρθρῳ ἰός, τὴν τὰ γράφομε μὲ τὸ ν στὸ τέλος ὅταν ἀκολουθῆ φωνῆν ἦ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ (τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα, τὸν κῆπο, τὸν πατέρα, τὸν ψαρά, τὴν Τῆρο, τὸν μπακαλιάρο, τὸν ν-ολμὰ ἀλλὰ τὸ δράκο, τὴ νίκη, τὴ μητέρα, τὴ βούση).

8. Ἐν ὀνόματι στὴ λήγουσα παίρνουν ὄξεια. Ἔσθ' ἔχουν ἔν ἄρθρῳ τοῦ, τῆς, τῶν παίρνουν περισπωμένη (ἡ καρδιά, τὴν καρδιά, ἡ δικά, τὴν δικά, ἡ καλή, ἡ χροιά, ἡ φωνή, τὴ φωνή, ἡ Ἀργυροῦ, τὴν Ἀργυροῦ, ἡ ἄλεπού, τὴν ἄλεπού—ὁ ψωμάς, τὸν ψωμά, ὁ ἀμαξάς, τὸν ἀμαξά, ὁ προματευτής, τὸν προματευτή, ὁ παππούς, τὸν παππού—τὸ ἀρνί, τ' ἀρνιά, τὸ σκαμνί, τὰ οκαμνά—τῆς καρδιάς, τῆς δκάς, τῆς φωνῆς, τῆς Ἀργυροῦς, τῆς ἄλεπούς, τοῦ ψωμά, τοῦ προματευτή, τοῦ παππού, τοῦ ἀρνιοῦ, τῶν πετροῶν, τῶν κἀλῶν παιδιῶν κτλ.).

9. Τὸ (ης) στὸ τέλος τῶν οὐσιαστικῶν τὸ γράφομε μὲ η (ναίτης, περιβολάρης, θεωριότης, μαθητής).

10. Τὸ (ι) στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων τὸ γράφομε μὲ ι (χέρι, μάτι, κλειδί, φαγί). Μὲ υ γράφομε τὸ βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, σάχνη.

11. Τ' ἄρσενικά σὲ (ηδης) τὰ γράφομε μὲ η (περιβολόρηδες, καφειζήδες). Τὰ θηλυκὰ σὲ (ίδης) τὰ γράφομε μὲ ι καὶ ὄξεια (σταφίδες, σελίδες).

Τὰ ὀνόματα σὲ (άδες) τὰ γράφομε μὲ ὄξεια (λαμπάδες, προαινάδες, κυράδες, ψωμάδες, προματευιάδες).

12. Τὰ ὀνόματα τὰ γράφομε μὲ τὸ ἴδιο φωνῆεν σὲ ὄλον τὸν ἐνικὸ (ὁ κλέφτης, τοῦ κλέφτη, τὸν κλέφτη, ἡ νύφη, τῆς νύφης, ἡ πληγὴ, τῆς πληγῆς, τὴν πληγὴ, ἡ Ἀργυρῶ, τῆς Ἀργυρῶς κτλ.)

Ἐπιρρήματα

12. Τὸ (ως) στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων τὸ γράφομε μὲ ω (ἀμέσως, πῶς, ἀλλιῶς).

13. Ἡ μακρὰ λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων παίρνει περισπωμένη (ποῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλοῦ, καταγῆς, πῶς).

Γενικοὶ κανόνες

14. Τὰ ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται στὸ συλλαβισμό.

15. Σὲ μιὰ λέξη γράφομε ἀπόστροφο ὅταν ἐφυγε ἀπὸ τὸ τέλος τῆς φωνῆεν ἢ δίφθογγος.

Γ ρ α μ μ α τ ι κ ε ς ἔ ν ν ο ι ε ς : μακρὰ συλλαβῆ (η, ω, δίφθογγος) δίχρονο, πρόσωπο, ἀριθμὸς, πτώση, ἐπιρρημα, οὐσιαστικὸ, ἐπίθετο, ἀριθμητικὸ, ὑποκοριστικὸ, λέξεις, συγγενεῖς, ἐκθλιψή—
Ὁ ρ θ ο γ ρ α φ ι κ ἄ σ τ η μ ε ῖ α : θαυμαστικὸ, εἰσαγωγικά, διαλυτικά, ἀπόστροφος.

II. Σχηματισμοὶ γραμματικοί.

ρήματα

χάνω, χάνεις, χάνει, χάνομε, χάνετε, χάνουν.

ἀγαπῶ, ἀγαπᾷς, ἀγαπᾷ, ἀγαποῦμε, ἀγαπᾶτε, ἀγαποῦν.

ἀργῶ, ἀργεῖς, ἀργεῖ, ἀργοῦμε, ἀργεῖτε, ἀργοῦν.

χάνομαι, χάνεσαι, χάνεται, χανόμαστε, χάνεστε, χάνονται.

ἀγαπιόυμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιούμαστε, ἀγαπιέστε,

ἀγαπιόυνται.

κοιμοῦμαι, κοιμᾷσαι, κοιμᾷται, κοιμούμαστε, κοιμάστε, κοιμοῦνται.

οὐσιαστικά

Ἐνικός

ΘΗ-

ὄνομ.	ἡ	πέτρα	ἡ	ἐλπίδα	ἡ	βρούση
γεν.	τῆς	πέτρας	τῆς	ἐλπίδας	τῆς	βρούσης
αἰτ.	τήν	πέτρα	τήν	ἐλπίδα	τήν	βρούση

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	πέτρες	οἱ	ἐλπίδες	οἱ	βρούσες
γεν.	τῶν	πετρῶν	τῶν	ἐλπίδων	τῶν	βρουσῶν
αἰτ.	τις	πέτρες	τις	ἐλπίδες	τις	βρούσες

ΑΡΣΕ-

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ	πατέρας	ὁ	ψωμᾶς	ὁ	ἐργάτης
γεν.	τοῦ	πατέρα	τοῦ	ψωμᾶ	τοῦ	ἐργάτη
αἰτ.	τόν	πατέρα	τόν	ψωμᾶ	τόν	ἐργάτη

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	πατέρες	οἱ	ψωμάδες	οἱ	ἐργάτες
γεν.	τῶν	πατέρων	τῶν	ψωμάδων	τῶν	ἐργατῶν
αἰτ.	τούς	πατέρες	τούς	ψωμάδες	τούς	ἐργάτες

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ	οὐρανός	ὁ	ἔμπορος
γεν.	τοῦ	οὐρανοῦ	τοῦ	ἐμποροῦ
αἰτ.	τόν	οὐρανόν	τόν	ἔμπορον

ΟΥΔΕ-

Ἐνικός

ὄνομ. κ. αἰτ.	τὸ	τραγούδι	τὸ	σίδηρο	τὸ	πρόσωπο
γεν.	τοῦ	τραγουδιοῦ	τοῦ	σίδηρου	τοῦ	προσώπου

ΛΥΚΑ

Ἑνικός

ὄνομ.	ἡ	Φρόσω	ἡ	ἄλεπὸν
γεν.	τῆς	Φρόσως	τῆς	ἄλεπούς
αἰτ.	τῇ	Φρόσω	τὴν	ἄλεπὸν

Πληθυντικός

ὄνομ.		οἱ	ἄλεπούδες
γεν.		τῶν	ἄλεπούδων
αἰτ.		τίς	ἄλεπούδες

ΝΙΚΑ

Ἑνικός

ὄνομ.	ὁ	περιβολάρης	ὁ	καφές	ὁ	παππὸς
γεν.	τοῦ	περιβολάρη	τοῦ	καφέ	τοῦ	παπποῦ
αἰτ.	τὸν	περιβολάρη	τὸν	καφέ	τὸν	παπποῦ

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	περιβολάρηδες	οἱ	καφέδες	οἱ	παπποῦδες
γεν.	τῶν	περιβολάρηδων	τῶν	καφέδων	τῶν	παπούδων
αἰτ.	τούς	περιβολάρηδες	τούς	καφέδες	τούς	παπποῦδες

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	οὐρανοὶ	οἱ	ἐμποροὶ
γεν.	τῶν	οὐρανῶν	τῶν	ἐμπόρων
αἰτ.	τούς	οὐρανοὺς	τούς	ἐμπόρους

ΤΕΡΑ

Πληθυντικός

ὄνομ.	κ.	αἰτ.	τὰ	τραγουδία	τὰ	σίδερα	τὰ	πρόσωπα
γεν.			τῶν	τραγουδιῶν	τῶν	σιδεραῶν	τῶν	προσώπων

ἄρθρα

Ἑνικός

	Ἄρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
ὄνομ.	ὁ	ἡ	τό
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ
αἰτ.	τόν	τήν	τό

Πληθυντικός

	οἱ	αἱ	τά
ὄνομ.	οἱ	αἱ	τά
γεν.	τῶν	τῶν	τῶν
αἰτ.	τούς	τίς	τά

Γ.

ΟΔΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ

I. Ὁδηγίαι διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων.

Ὁ μέλλων νὰ διδάξῃ εἰς ἐκάστην τάξιν τοὺς δι' αὐτὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω προσριζομένους ὀρθογραφικούς κανόνας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τοὺς ἐξῆς :

1. Πρὸ τῆς διδασκαλίας ἐκάστου κανόνου εἶναι ἀνάγκη οἱ μαθηταὶ νὰ ἔχουν πρὸ αὐτῶν τὸ ἀναγκαῖον συγκριμὲνον ὑλικόν, τὸ ὅποσον θὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν τῶν βιβλίων, τότε δὲ μόνον διὰ συγκρίσεως αὐτοῦ καὶ ὀδηγούμενοι καταλλήλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλον θὰ ἐξάγουν τὸν σχετικὸν κανόνα.

2. Οἱ κανόνες δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐξάγονται κατὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθειμένην σειράν, ἀλλὰ καθ' ἣν ὑπαγορεύουν αἱ ἀνάγκαι τῆς διδασκαλίας. Ὅσακις δηλ. οἱ μαθηταὶ ἔχουν ὑπ' ὄψει

των ἀρκετῶν συγκεκριμένον ὕλικόν, σχετικόν πρὸς ἓνα οἰονδήποτε κανόνα, ἔχουν δ' ἴσως καὶ μόνοι αὐτομάτως σχηματίσει τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, θὰ προκαλῆ αὐτοὺς ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐξαγωγήν αὐτοῦ.

3. Οἱ κανόνες ἔχουν λάθει βραχὺ τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἀφηρημένην διατύπωσιν, ἀνάλογον πρὸς τὴν διανοητικὴν βαθμίδα τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως. Ὁ διδάσκαλος, ἐὰν νομίζῃ ὅτι δύναται νὰ διατυπώσῃ τινὰς αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας μὲ μορφὴν μᾶλλον συγκεκριμένην, δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο.

4. Μερικοὶ ἀπὸ τούτους εἰδομένους κανόνας, ἀρκετὰ γενικῆς φύσεως, δύνανται νὰ θεωρηθῶν προῖόντα τῆς συνθέσεως πολλῶν μερικωτέρων κανόνων (π. χ. ὁ κανὼν «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεν ἢ ἀπὸ δίφθογγο» προέρχεται ἀπὸ τοὺς δύο μερικωτέρους κανόνας: «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεν» καὶ «πνεῦμα γράφομε σὲ κάθε λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ δίφθογγο»). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν πρέπει νὰ ὀδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὸν ἀπ' εὐθείας σχηματισμὸν τοῦ γενικοῦ κανόνος. Καλύτερον εἶναι νὰ σχηματίζουσι πρῶτον κατὰ σειράν τοὺς μερικωτέρους ἐκείνους κανόνας, ἐν τέλει δὲ νὰ προκαλοῦνται εἰς τὴν συνένωσιν ἑλθὼν αὐτῶν εἰς τὸν γενικόν κανόνα. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν Β' τάξιν ὁ κανὼν «ἢ βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὀξεῖα» θὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν μερικωτέρων κανόνων: «τὸ ε παίρνει ὀξεῖα» — «τὸ ο παίρνει ὀξεῖα» — «τὸ ε καὶ τὸ ο παίρνουν ὀξεῖα» — «τὸ ε καὶ τὸ ο εἶναι βραχεῖα φωνήεντα» — «κάθε βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὀξεῖα».

Ὁμοίως ὁ κανὼν διὰ τὸν τονισμὸν τῶν παρυξυτόνων, «ἢ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ὅταν ἢ λήγουσα εἶναι μακρά», θὰ ἐξαχθῆ ἐκ τῶν κανόνων «ἢ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα ὅταν ἢ λήγουσα εἶναι μακρά», καὶ «ἢ βραχεῖα παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα».

5. Οἱ δι' ἐκάστην τάξιν προοριζόμενοι κανόνες θὰ δίδωνται ἐφ' ὅσον τοῦτο κρίνεται ἀναγκαῖον εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἀποστήθισιν. Δὲν θὰ δίδωνται ὅμως, οὔτε εἰς τὴν Γ' τάξιν, γραπτῶς εἰς

τὸν πίνακα, οὔτε θὰ ὑπαγορεύονται εἰς τοὺς μαθητάς. Οἱ κανόνες θὰ μεταδίδονται καὶ θὰ ἐμπεδώνονται μόνον διὰ ζώσης, θὰ χρησιμοποιηθῶσι δὲ ὁ πίναξ καὶ τὸ τετράδιον μόνον διὰ τὴν ἀναγραφὴν χαρακτηριστικῶν παραδειγμάτων καὶ ἄσκησιν εἰς αὐτά.

6. Ἀντιθέτως, αἱ εἰς τοὺς κανόνες παραθετόμεναι ἐξαιρέσεις δὲν θὰ μνημονεύονται ἀπὸ τὸν διδάσκοντα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ κανόνος, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν ἤδη παρουσιασθῆ παραδείγματα τῶν ἀρκετὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἢ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν. Οἱ μαθηταὶ λ.χ. θὰ διδαχθῶσι ὅτι τὰ οὐδέτερα γράφονται μὲ ἰ σὺτὸ τέλος (Γ' τάξ., καν. 10), αἱ ἐξαιρέσεις ὅμως θὰ προστεθοῦν εἰς τὸν ἀπομνημονευόμενον κανόνα μόνον ἔταν μερικαὶ τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν (λ.χ. βράδῳ, δάκρυ, σάχῳ) θὰ ἔχουν ἤδη παρατηρηθῆ ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ὁμοίως εἰς τὸν κανόνα περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν εἰς -ο ὀνομάτων (Β' 4) θὰ παραλείπεται ἡ ἐξαιρέσις διὰ τὰ εἰς -ω θηλυκὰ ἐφ' ὅσον δὲν παρουσιάσθησαν ἤδη εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν τὰ σχετικὰ παραδείγματα.

7. Οἱ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν παραδειγμάτων ἀπαγγελλόμενοι κανόνες θὰ διατυπώνονται ὡς ἀναγράφονται ἀνωτέρω, ἐκτὸς ἂν εὐρυθ ὁ διδάσκων προσφυσστέραν διατύπωσιν, παραλειπομένων τῶν ἐντὸς παρενθέσεων ἐπεξηγηματικῶν παραδειγμάτων. Ἀντιθέτως αἱ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κανόνος μνημονευόμεναι τυχόν ἐκτὸς παρενθέσεως ἐξαιρέσεις, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ κανόνος.

8. Οἱ ὀρθογραφικοὶ κανόνες ὡς δίδονται ἀνωτέρω εἶναι ὅσοι τὸ δυνατόν περιεκτικοὶ καὶ σαφεῖς κατὰ τὴν διατύπωσιν, συγχρόνως ὅμως σύντομοι καὶ εὐμνημόνευτοι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐνίοτε μόνον ἐκ τῶν ἐξυπακουσμένων κατὰ τὴν ἐφαρμογῆν τῶν, ἀποκοτῶν τὸ πλήρες νόημα αὐτῶν, ἢ ἐνίοτε συμβαίνει νὰ ἴσχυουν μόνον ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιστρατεύονται εἰς ἄλλους προδεδιδασμένους γενικωτέρους κανόνες.

Ὅτιω λ.χ. ὁ κανὼν ὅτι «ἡ λήγουσα τῶν ρημάτων παίρνει περισπωμένη» (πηδῶ, πηδᾶς, ἀργεῖ, ἀργοῦν, κλαῖς κτλ., Β' τάξ. κανὼν 15) δὲν ἀποβλέπει φυσικὰ εἰς ρήματα μὲ βραχεῖαν λήγουσαν,

καθώς δέσ. Ἐκείνων ὁ τόνος κανονίζεται κατὰ τὸν γενικώτερον κανόνα, καθ' ὃν «ἡ βραχεία συλλαβὴ παίρνει ὄξετα».

9. Ὅμοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι μερικοὶ κανόνες δὲν εἰδονται πλήρεις. Διατυπωθέντες συμφώνως μὲ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀνάγκας τῆς τάξεως διὰ τὴν ὁποῖαν προορίζονται, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιληπτικότητος τῶν μαθητῶν καὶ ἐφ' ὅσον κυρίως αἱ ἀνάγκαι αὐταὶ παρέχονται ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν των, μέλλουν νὰ συμπληρωθοῦν ἢ καὶ νὰ τροποποιηθοῦν ὡς πρὸς τὴν διατύπωσίν των κατὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν εἰς ἀνωτέρας τάξεις.

Ὅπως λ. χ. εἰς τὰς ἄτονους λέξεις ὄ, ἦ, οἶ (Β', 9) δὲν περιελήφθη τὸ ὡς μέλλον νὰ μνημονευθῇ εἰς τοὺς πληρεστέρους κανόνας τῆς Δ' τάξεως.

Ὅμοίως ὁ κανὼν ὅτι «τὸ -ης στὸ τέλος τῶν οὐσιαστικῶν τὸ γράφομε μὲ η», διδάσκεται εἰς τὴν Γ' τάξιν (καν. 8) χωρὶς τὰς ἐξαιρέσεις μάντις, Πάρις, συγγενεῖς κτλ., αἱ ὁποῖαι θὰ δοθοῦν εἰς ἀνωτέραν τάξιν. Αἱ λέξεις γῆ, κοῦς, φῶς, Ἀθηναῖα, Ἑρμοῦς, συγγενεῖς κτλ. αἱ περισπώμεναι παρὰ τὸν κανόνα ὅτι «τὰ ὀνόματα στῆ λήγουσα παίρνουν ὄξετα» (Γ', 7) θὰ διδασθοῦν καὶ αὐταὶ εἰς τάξεις ἀνωτέρας.

Ἐπίσης διδάσκεται εἰς τὴν Γ' τάξιν (κανὼν 1) ὅτι «ἡ λήγουσα στὰ ὀνόματα εἶναι μακρὰ καὶ ἔταν ἔχη α ἢ ι», ἐνῶ αἱ ἐξαιρέσεις καθὼς γλῶσσα, μοῖρα, πείνα, γοναῖκα, χῆνα, μῆνας, βῆχας, χειμῶνας, χειμῶνα θὰ διδασθοῦν εἰς ἀνωτέραν τάξιν.

10. Γενικῶς αἱ ἐξαιρέσεις εἰδονται μαζὶ μὲ τοὺς κανόνας ἔταν εἶναι ὀλίγοι καὶ συχνά, ἢ εἶναι εὐκρῶν νὰ περιληφθοῦν εἰς γενικὴν διατύπωσιν. Λ. χ. προκειμένου περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν ρηματικῶν καταλήξεων, ὠρίσθη νὰ διδάσκωνται εἰς τὴν Γ' τάξιν μαζὶ μὲ τοὺς σχετικούς κανόνας αἱ ἐξαιρέσεις τῶν ρημάτων εἰς -άβω (ἀνάβω, σκάβω ἀλλὰ παύω), -έρω (γέρω δέρω, φέρω κτλ., ἀλλὰ παίρω), ὅχι ἔμως καὶ τῶν εἰς -ίζω (ἀρχίζω, καθίζω, νομίζω, τρίζω, κτλ., ἀλλὰ δακρῶζω, δανεῖζω, ἀθροίζω κτλ.) καὶ -αίνω (ἀνεβαίνω, ζεσταίνω κτλ., ἀλλὰ δένω, μένω, πλένω κτλ.)

Ἐφ' ὅσον κατὰ ταῦτα παρουσιάζονται εἰς τ' ἀναγνωστικά ἢ κατὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν μιᾶς τάξεως ἐξαιρέσεις μὴ διδασκόμεναι μετὰ τῶν κανόνων τῶν προοριζομένων διὰ τὴν τάξιν αὐτήν, θὰ μνημονεύωνται μόνον ὡς τοιαῦται, ἐνῶ ἡ συστηματικὴ τῶν διδασκαλῶν θὰ γίνῃ βραδύτερον.

11. Ἐξ ἴσου δύναται ἕμως ὁ διδάσκων νὰ παραλείπῃ τινὰς τῶν διδωμένων κανόνων ἢ τὰς μνημονευόμενας ἐξαιρέσεις τῶν, ὅχι μόνον ὅταν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῶν αὐτὰ ἐπὶ συγκεκριμένου γνωστοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἄλλως δὲν τὰ κρίνῃ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐντύπωσιν τῶν σχετικῶν ὀρθογραφικῶν φαινομένων. Λ. γ. τὸν κανόνα ὅτι «τὰ ῥήματα σε -έρον τὰ γράφομε με ε» ἢ «τὰ ῥήματα σε -ιάζω τὰ γράφομε με ι» (Γ' 3), ἢ τὴν ἐξαιρέσιν τοῦ εἶτε, μήτε κτλ. ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν (Γ' 2).

12. Ἐν τέλει εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ παρεχόμενοι εἰς τοὺς μαθητὰς κανόνες δὲν ἀποτελοῦν πληρῆς σύστημα ὅλων τῶν δυνατῶν κανόνων διὰ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῆς γλώσσης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Καθ' ὃν τρόπον τινὲς τῶν κανόνων δευτερευούσης σημασίας ἐνδέχεται κατὰ τ' ἀνωτέρω νὰ θεωρηθῶν περιττοὶ διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν, οὕτως εἶναι δυνατόν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων εἰς τινὰ τάξιν ἢ ἀπὸ τινος μαθητῆν ἀνορθογραφικῶν, νὰ ἐξεύρωσι οἱ διδάσκοντες καὶ διδάξωσι καὶ ἄλλους κανόνους.

13. Εἰς ἐκάστην τάξιν διδάσκονται κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ συμφώνως μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ὀρθογραφικῆς διδασκαλίας καὶ μερικαὶ γραμματικαὶ ἐννοίαι. Προκειμένου νὰ διδαχθῶν αὐταὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ αὐταὶ θὰ σχηματίζωνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν κανόνων διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀπαραίτητοι, θὰ ἐξάγωνται δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν μεθοδικὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ κανόνες, ἦτοι πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει ἀφθόνου συγκεκριμένου ὕλικου καὶ μετὰ ἀκριθεῖς ἐξέτασιν τῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ, τὰ ὅποια θὰ περιλήψωσιν εἰς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας. Καὶ οἱ ὀρισμοὶ δὲ τῶν ννοιῶν θὰ διατυπώνωνται μὲ μορφήν ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλὴν καὶ μᾶλλον προσιτὴν εἰς τὴν γλωσσικὴν καὶ καθόλου ἀντιλη-

πτικὴν δυνάμιν τῶν μαθητῶν, ἰδίως τῆς πρώτης τάξεως, ὑπὸ μορφήν αὐτὸ τοῦτο συγκεκριμένην καὶ περιγραφικὴν (λ. χ. λέξη εἶναι τ' ὄνομα ποῦ ἔχει καθετί—δταν λέμε μιά (δλόκληρη) ὀμιλία γιὰ ἓνα πράμα, αὐτὸ εἶναι μιά πρόταση κτλ.) Ἐννοεῖται ὅτι ὅσοι ἀναπτύσσονται οἱ μαθηταί, θὰ δυνάμεθα νὰ προσδίδωμεν εἰς τὰς διδασκομένας ἐννοίας μᾶλλον ἀφηρημένην καὶ γενικὴν μορφήν.

Συμπληρωματικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὑπὸ-μένα (βλ. ἀνωτέρω σελ. 2), ὅτι οἱ μαθηταί τῆς Α' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ πρέπει ν' ἀσκηθοῦν «ν' ἀποδίδουν τὰ ἀκουόμενα φωνητικὰ στοιχεία ἐκάστης γνωστῆς λέξεως μὲ ἀντίστοιχα γράμματα» καὶ «νὰ χωρίζουν ἀπ' ἀλλήλων τὰς λέξεις» εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς Α' τάξεως πρέπει ν' ἀσκούνται οἱ μαθηταί ν' ἀποδίδουν ὀρθῶς διὰ τῆς γραφῆς τὸς φθόγγους σβ, σμ κτλ. (σβούρα, ἀσβέστης, Σμόρνη), μπ (ἐμπορος, μπαίνω, μπούλια), ντ (ἀντηλιά, ντύνομαι, ντροπή), γκ (ἀγκυλώνω, ἀγκάδι, γκρεμνός—ἄγγελος, σφίγγω), τσ (ἐται, τσιμπῶ, τσαρούχι), ἀπὸ τῆς Β' δὲ τὸ ια (εἰς λέξεις καθὼς παιδιά, χέρια, βιάζομαι, πιάνω, φωτιά, βαθιά, αἱ ὁποῖαι ἄλλως θὰ ἐγράφοντο συμφῶνως μὲ τὴν προφορὰν των παιδιῶν κτλ.—πχιάνω κτλ.), καθὼς ἐπίσης νὰ χωρίζουν τὰς ἐγκλιτικὰς λέξεις ἀπὸ τῆν προηγουμένην των.

II. Ὁδηγία διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν σχηματισμῶν.

Προκειμένου νὰ διδάξουν οἱ διδάσκαλοι τοὺς ἀνωτέρω παραθετομένους ρηματικούς καὶ ὀνοματικούς σχηματισμούς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν κατανοήσει ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὰς δυσκολίας τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ καθαρεῦων λόγος, ἡ νῦν διδασκομένη μητρικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι ξένη εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλ' οὗτοι ἔχουν τὴν μορφήν τῆς ἤδη σχηματισμένην ἀσυνειδήτως. Δι αὐτὸ ὁ σκοπὸς τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὴν Γ' τάξιν εἶναι κυρίως ὀρθογραφικός, νὰ μάθουν δηλαδὴ οἱ μαθηταί ν' ἀποδίδουν ὀρθῶς διὰ τῶν γραπτῶν σημείων τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Ἡ ὀρθογραφικὴ δὲ αὐτὴ διδασκαλία θὰ συμπληρώνεται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν σχηματισμῶν δταν καὶ ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν εὐκολύνεται ὁ μαθητὴς νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ μεταχειρίζεται καλύτερα τοὺς διδασκομένους ὀρθογραφικούς κανόνας.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν λ. χ. τῆς ὀρθογραφίας τῶν ρηματικῶν καταλήξεων -ω -εις -ει -ομε κτλ., ἀφοῦ διδαχθῇ ὁ μαθητὴς ὅτι ὅλα τὰ ῥήματα ὅσα δέχονται τὸ ἐγώ, ἐσὺ κτλ., ἢ λέγουν τί κάνω ἐγώ, ἐσὺ κτλ., γράφονται μὲ ω, ει κτλ. κτλ., θὰ

ἁδηγηθῆναι νὰ παραθέσῃ—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ μόνος του ἔχει κάμει ἀσυνειδήτως—μὲ τὴν οἰκείαν σειράν, τοὺς ἐνεστωτικoὺς σχηματισμοὺς τοῦ ρήματος: τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχομε, τρέχετε, τρέχουν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ διδασκαλία τῆς ὀρθογραφίας τῶν καταλήξεων -ες, -οι θὰ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ σχηματισθῆ κατ' ἄρχάς ὁ πληθυντικὸς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν (τὸ ἓν—τὰ δύο ἢ τὰ πολλά), καὶ νὰ συμπληρωθῆ ἔπειτα, ἐξ ἀφορμῆς τῶν πληθυνομένων κανόνων τῆς ὀρθογραφίας τῶν οὐσιαστικῶν, ἢ κλίσεις τῶν συχνοτέρων ἐξ αὐτῶν, ἄρσενικῶν, ἠηλυκῶν καὶ οὐδέτερων, εἰς τὰς τρεῖς πτώσεις τῶν δύο ἀριθμῶν.

Ἐπάρχουν ὀλίγαι περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται διπλοῦς καὶ ἐξ ἴσου εὐχρήστους τύπους (λ.χ. πηδᾶ -πηδάει, τρέχουν -τρέχουνε), ἐνῶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἀναγνωστικῶν παρεχομένην γλῶσσαν προτιμᾶται ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν (πηδᾷ, τρέχουν). Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτάς, ἔταν ὁ μαθητὴς ὁμιλῶν, γράφων ἢ σχηματίζων κατὰ τ' ἀνωτέρω παραδείγματα τὴν ρηγματικὴν κλίσιν, μεταχειρίζεται τοὺς ἐτέρους τύπους, ὁ διδάσκων θὰ δέχεται αὐτοὺς χωρὶς νὰ τοὺς διορθῶν. Μόνον ἔταν πρόκειται νὰ διδαχθῆ ἡ ὀρθογραφία τοῦ τύπου τοῦ ἀναγνωστικοῦ (λ.χ. πηδᾷ, ὡς δεχομένου περισπωμένην), θὰ ἐπιζητηθῆ ὁ σχηματισμὸς τούτου ἐκ μέρους τοῦ μαθητοῦ.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι δὲν θὰ γίνεταί συστηματικὴ ἢ γραμματικὴ διδασκαλία τῶν σχηματισμῶν εἰς τὴν Γ' τάξιν, χωρὶς νὰ τὸ ἀπαιτῆ ἡ ὀρθογραφικὴ διδασκαλία. Ἐξαιρέσεις θὰ γίνῃ ὅπου ἀκριβῶς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν μαθητῶν δὲν τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν, ἐπειδὴ τὸ ἴδιωμα τῆς στενωτέρας τῶν πατρίδος ἔχει τύπους μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν κοινήν.

Ὅτω λ.χ. ἀνοὶ μαθηταὶ ἐνός τόπου λέγουν τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸ ἀνθρώπων, τοὺς σκύλοι κτλ. καὶ δὲν ἐπῆρκεσεν ἢ προφορικὴ διδασκαλία καὶ τὸ γλωσσικὸν παράδειγμα τοῦ διδασκάλου νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν κοινήν χρῆσιν, θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθουν νὰ σχηματίζουν τὰς αἰτιατικὰς τῶν εἰς -ος ἄρσενικῶν εἰς -ους, διδασκόμενοι καὶ τὸν σχηματιστικὸν κανόνα ὅτι εἰς ἄρσενικὰ σ ἐ-ος τελειῶνουν στὴν αἰτιατικὴ τοῦ πλη-

θυντικοῦ σέ -ους.» Ὅμοίως ὅσοι μαθηταὶ λέγουσιν σύμφωνα μετὰ τὴν ἰδιωματικὴν χρῆσιν τοῦ τόπου των τοὶ λάσπες, τοὶ πατάτες, τοὶ πέτρος, θὰ διδαχθοῦν νὰ μεταχειρίζωνται τὸ ἄρθρον τῆς κοινῆς σχηματίζοντες αὐτό.

III. Παρατηρήσεις εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου, τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ρήματος.

Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων κανόνων καὶ σχηματισμῶν καὶ τῶν ὑποδείξεων διὰ τὴν διδασκαλίαν των, ἐπειδὴ οἱ διδάσκοντες ἦσαν εἰθισμένοι μέχρι τοῦδε εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς καθαρουσύσης καὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ γεννηθοῦν ἀπορίαι ὡς πρὸς τὴν γραμματικὴν τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης, τὴν ὑποκειμένην εἰς τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνας καὶ τοὺς γραμματικοὺς σχηματισμοὺς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπισυναφθοῦν εἰς τ' ἀνωτέρω μερικαὶ ἀκόμη παρατηρήσεις σχετικαὶ μετὰ τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου, τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ρημάτων εἰς τὴν σχολικὴν γλῶσσαν.

Ἰδιαίτερος ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τ' ἀκόλουθα :

Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἑξῆς :

		Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἐνικός :	ὄνομ.	ὁ	ἡ	τὸ
	γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
	αἰτιατ.	τό(ν)	τή(ν)	τό
Πληθυντικός :	ὄνομ.	οἱ	αἱ	τά
	γενική	τοῦ	τῶν	τῶν
	αἰτιατ.	τούς	τίς	τά

Καθὼς γίνεται φανερόν ἡ κλίσις τοῦ ἄρθρου εἶναι ἡ ἴδια περίπου καθὼς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀττικὴν. Καθὼς καὶ ἐκεῖ ἡ γεν. πληθυντικὴ ἔχει τὸν ἴδιον τύπον διὰ τὰ τρία γένη, καὶ ὁμοίως τὸ σὺδέτερον ἔχει τὴν αἰτιατικὴν ὁμοίαν μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν, εἰς τὸν ἐνικόν καὶ τὸν πληθυντικόν.

Δύο μόνον παρουσιάζονται διαφοραί. Διγλαδῶ α) εἰς τὸν πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ἡ ὀνομαστικὴ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἄρσενικόν οἱ, ὅπως ἔγινε καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας (οἱ γυναῖκες, οἱ λάσπες), ἐπίσης δὲ ἡ αἰτιατικὴ εἶναι τίς· καὶ β) τ' ἄρθρα τὸν, τὴν

τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ χάνουν τὸ τελικὸν ἢ ὅταν τ' ὄνομα πρὸ ἀκολουθεῖ ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον ἐξακολουθητικόν. Διότι λέγουν τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα (ἐμπρὸς εἰς φωνήεν), καὶ τὴν πατρίδα, τὸν κόσμον, τὴν ξενιτιά, τὴν Τῆνον (ἐμπρὸς εἰς σύμφωνα σιγμιαῖα, ἕσα προφέρονται δηλαδὴ εἰς μίαν στιγμὴν), ἀλλὰ τὴ χάσῃ, ποῖός ἐχει τὴ χάσῃ του, μὰ τὸ Θεό, τὴ σκνῖπα, στὴ βούσῃ. Ἐξακολουθητικά σύμφωνα εἶναι τὸ β, γ, δ, χ, φ, θ, ρ, λ, μ, ν, σ, ζ.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι αὐτὰ σχηματίζονται κατ' ἴδιον τρόπον, ἀκολουθοῦντα κλίσιν ἐντελῶς διάφορον συνήθως τῆς κλίσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ὅτω τὰ οὐσιαστικά ὑπάγονται εἰς ὅ κλίσεις, σύμφωνα μὲ τὸ γένος των. Ἡ μία κλίσις δηλαδὴ περιλαμβάνει ὅλα τ' ἄρσενικά, ἢ ἄλλη τὰ θηλυκὰ καὶ ἢ τρίτη τὰ οὐδέτερα*.

Ἡ κλίσις τῶν ἄρσενικῶν καὶ τῶν θηλυκῶν παρουσιάζει ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα· καὶ αὐτὴ ὅμως ἢ διάκρισις εἶναι ἐντελῶς ἄσχετος μὲ τὴν διαίρεσιν εἰς ἰσοσύλλαβα καὶ περιττοσύλλαβα τῶν οὐσιαστικῶν τῆς καθαρευούσης.

Τὰ ἰσοσύλλαβα ἔχουν εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τὸν ἴδιον ἀριθμὸν συλλαβῶν: χαρά-χαρές, καθρέφτης-καθρέφτες.

Τὰ ἀνισοσύλλαβα ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν εἰς τὸν πληθυντικόν, εἰς ὅλας τὰς πτώσεις: ἢ ὀκά-οἱ ὀκάδες, ὁ περιβολάρης-τοῦ περιβολάρη-οἱ περιβολάρηδες- τῶν περιβολάρηδων.

* Ἐξ κτῶν μνημονεύονται εἰς τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα διαγράμματα μόνον αἱ κυριώτεραι καὶ συνηθέστεραι κατηγορίαι, ὅπως ὥστε νὰ παρέχεται συστηματικὸν τὸ πρῶτον ὀλικόν τῆς ὀρθογραφικῆς διδασκαλίας, παραλειφθέντων τύπων ὀλιγώτερον συχῶν ἢ ἀντιπροσωπεύοντων ὀλιγώτερα παραδείγματα, οἱ ὅποιοι θὰ διδασθῶν εἰς ἀνωτέραν τάξιν (λ. γ. ἄρσενικά εἰς -ις, -υς, καθὼς μάντις, πρέσβυς, θηλυκὰ εἰς -ος, -ου, καθὼς περίμετρος-περιμέτρου, καὶ εἰς -εως, -εις, -εών, καθὼς συνειδήσεως, καταλήξεις κτλ., οὐδέτερον καθὼς κρέας-τος-τα, φῶς, φωτός, φῶτα).

Ἐπίσης εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι δίδεται ἐνταῦθα μόνον ὁ κοινὸς τύπος τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης, ἀποκλεισμένων τῶν ἰδιοματισμῶν (οἱ ἄλεποδες καὶ ὄχι οἱ ἄλιτοῦδες ἢ οἱ ἄλπες).

Κοινὸν ἀκομῆ χαρακτηριστικὸν ἔλῶν τῶν οὐσιαστικῶν εἶναι ὅτι ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν τελειῶν: καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς -ων. Ἡ γενικὴ ὅμως πληθυντικὴ δὲν εἶναι πάντοτε εὐχρηστος, ἰδίως διὰ μερικὰς κατηγορίας θηλυκῶν καὶ ἄλλων οὐσιαστικῶν (λ. χ. ἡ γενικὴ πληθ. τοῦ ἡ κάππαρη, ἡ βοσκοπούλα, ἡ στενοχώρια, ἡ ράχη). Καὶ ὅταν ἀκόμῃ εὐχρηστῆ, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐνίστε καὶ ἄλλα φραστικὰ μέσα, λ. χ. τὸ νερὸ ἀπὸ τῆς βρούσε ἀντὶ τὸ νερὸ τῶν βροσῶν. ἢ στὴν ἄκρη τοῦ βουνοῦ ἀντὶ στὴν ἄκρη τοῦ βουνοῦ, στὴ μέση στὴ θάλασσα κτλ.)

Σχετικῶς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν θηλυκῶν ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἔχουν οἱ διδάσκαλοι ὑπ' ὄψει τῶν τὰ ἑξῆς:

1) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καταλήγουν τὰ θηλυκά εἰς φωνῆν: ἡ πέτρα, ἡ παιρίδα, ἡ βρούση, ἡ Φρόσω, ἡ ἄλεπού.

2) ἔχουν τὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: ἡ πέτρα-τὴν πέτρα, ἡ ἄλεπού-τὴν ἄλεπού, ἡ παιρίδα-τὴν παιρίδα, ἡ μητέρα-τὴν μητέρα, ἡ καλοπέραση-τὴν καλοπέραση, ἡ Φρόσω-τὴν Φρόσω- Φρόσω (κλητ.).

Ἡ κλητικὴ τίθεται καθ' ἐαυτὴν ἢ προτάσσεται αὐτῆς τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ἔ: Ἐ Φρόσω.

3) Ἡ ἐνικὴ γενικὴ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν μὲ τὴν προσθήκην ἐνός ς: ἡ μητέρα-τῆς μητέρας, ἡ βρούση-τῆς βρούσης, ἡ ἄλεπού-τῆς ἄλεπούς.

4. Ὁ πληθυντικὸς ἔχει τὴν κατάληξιν ες εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν, καὶ -ων εἰς τὴν γενικὴν. Εἰς τὰ ἰσοσύλλαβα αἱ κατάληξεις αὗται ἀντικαθιστοῦν τὸ τελικὸν φωνῆν τῆς ὀνομαστικῆς: ἡ καρδιά - οἱ καρδιές - τῶν καρδιῶν κτλ., ἡ βρούση - οἱ βρούσες - τῶν βροσῶν. Εἰς τὰ ἀνισοσύλλαβα αἱ κατάληξεις -ες -ων ἀντικαθιστῶνται ἀπὸ τὰς κατάληξεις -δες -δων, αἱ ὁποῖαι προσθέτονται εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐνικὴν ὀνομαστικὴν: ἡ ὀκά - οἱ ὀκάδες - τῶν ὀκάδων, ἡ μαῖμου - οἱ μαῖμοῦδες - τῶν μαῖμοῦδων - τῆς μαῖμοῦδες.

Ἰσοσύλλαβα

Ἐνικὸς

ὄνομ.	ἡ	ἐλπίδα	ἡ	βρούση	ἡ	Φρόσω
γεν.	τῆς	ἐλπίδας	τῆς	βρούσης	τῆς	Φρόσως
αἰτ.	τὴν	ἐλπίδα	τὴν	βρούση	τὴν	Φρόσω

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	ἐλπίδες	οἱ	βρούσες
γεν.	τῶν	ἐλπίδων	τῶν	βρούσων
αἰτ.	τις	ἐλπίδες	τις	βρούσες

Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικὸς

ὄνομ.	ἡ	ἀλεπούς	ἡ	ὄκα	ἡ	νύφη
γεν.	τῆς	ἀλεπούς	τῆς	ὄκας	τῆς	νύφης
αἰτ.	τὴν	ἀλεπούς	τὴν	ὄκα	τὴν	νύφη

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ	ἀλεπούδες	οἱ	ὄκαδες	οἱ	νυφάδες
γεν.	τῶν	ἀλεπούδων	τῶν	ὄκάδων	τῶν	νυφάδων
αἰτ.	τις	ἀλεπούδες	τις	ὄκαδες	τις	νυφάδες

Κατὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ κλίνονται :

α) Κατὰ τὸ ἐλπίδα : χαρά, φορά, γριά, ὄρα, λύρα, γλώσσα, δόξα, μοῖρα, θάλασσα, πέτρα, δίψα, πείνα, μαγείρσις, ἀλήθεια, χελώνη, καλύβα, τρούφα, ἀξίνα, πατρίδα, σιαφίδα, φροντίδα, ἀγγελάδα, φλέβα, φλόγα, εἰκόνα, ὄρνιθα, φτερούγα, πέροδικα, θυγατέρα, μητέρα, γυναῖκα, σπίθα, φωτιά, σιάμνα, δροσιά, ἀρχοντιά, μαϊνιά, νυχιιά, πρωτομαγιά, πρωταπριλιά, ὁμορφιά, ἄλλα νεώτερα οὐσιαστικά μὲ τὰς καταλήξεις -ιά, -άδα, -έλα, -τρα, -ισσα,

-αίνα, -ούλα, -πούλα, -ίσα κτλ., ροδακινιά, τριανταφυλλιά, πλύστρου, δρόκαινα, μαυρίλα, πρασινάδα, μαρούλα, βαρκοῦλα, μικρούλα, βοσκοπούλα, ἀρχοντοπούλα, πειρίτσα — βάρκα, καμπάνα, κοπέλα, πόδια, σαῖτα, σκάλα, μαστίχα — ἐργασία, παραλία, φιλία, δυσκολία, εὐκαιρίω, ὑγρασία, βασιλεία, κοινότητα.

β) Κατὰ τὸ β ρ ὄ σ η : κόρη, νύφη, λύπη, βροχή, βροντή, φωνή, λίσπη, ράχη, γάση, ὄψη, κόψη, στύψη, ἀνοιξη, ζάχαρη, κάππαρη, μύτη, σιάχη, θέρημη, ἀντάμωση, ξεφάντωση, καλοπέραση, πήχη, σκόνη, διακοπή, ἐπιγραφή, ἐθνωμοσύνη.

γ) Κατὰ τὸ Φ ρ ὄ σ ω κλίνονται μερικά ὀδυσσικά, κυρίως κύρια εἰς -ω: Ἄφγυρῶ, Δέσπω, Διαμάντω, Ζαφείρω, Κυρσιάλλω, Μαριγῶ, Μέλω.

δ) Κατὰ τὸ ἄ λ ε π ο ῦ κλίνονται ὀλίγα ἄλλα ὀδυσσικά καθὼς μαῖμου, Κολοκυθού, καὶ τὰ θηλυκὰ τῶν ἀρσενικῶν εἰς -ας: μυλωνάς-μυλωνού, καπελού, ὑπναρού.

ε) Κατὰ τὸ ὀ κ ἰ ἄνισσυσυλλάδως κλίνονται μερικά ἀπὸ τὰ ἰσοσύλλαθα εἰς -αι: μάνα, μάνες καὶ μανάδες, κυρά - κυράδες κτλ.

ζ) Κατὰ τὸ ν ὄ φ η, κλινόμενον καὶ ἰσοσυλλάδως, σχηματίζονται ἐνίοτε καὶ μερικά ἄλλα ἰσοσύλλαθα: κορφή-κορφάδες.

Τὰ θηλυκὰ διατηροῦν γενικῶς εἰς ἄρας τὰς πτώσεις τὸν τ ο - ν ε ἰ σ μ ὸ ν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ: ἡ καρυδιά, τῆς καρυδιάς, τὴν καρυδιά, οἱ καρυδιές κτλ., ἡ πέτρα, τῆς πέτρας, ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀλήθειας, ἡ γειτόνισσα, τῆς γειτόνισσας, ἡ καλοπέραση, τῆς καλοπέρασης, τὴν καλοπέραση. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ τὴ γ ε ν ι κ ῆ π λ η θ υ ν τ ι κ ῆ. Τονίζονται ἐκεῖ εἰς τὴν λήγουσαν λέξεις παροξύτονοι ἢ προπαροξύτονοι, αἱ ὅποια ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχαίαν κλίσειν καὶ καταβιάζουσι τὸν τόνον: νυχιῶν, φλεβῶν, φιλογῶν, γυναικῶν, ὄρων, πετρῶν, γλωσσῶν — ἡλικιῶν, ἐργασιῶν κτλ., ἀλλὰ πατριῶν, ἐβδομάδων. Πολλὰ ὁμοῦ λέξεις, καθὼς ἦδη παρατηρήθη, δὲν σχηματίζουσι γενικὴν πληθυντικὴν, ἰδίως ὑποκοριστικά, ἀφηρημένα καὶ ἄλλα. Ἀ.χ. μύτη, σιάχη, ράχη, κάππαρη, καμπάνα, βοσκοπούλα, ἀντάμωση, μαυρίλα, φτώχεια, καλοσύνη, περτίτσα, βαρκοῦλα κτλ.

Ἡ γυναικα σχηματίζει τὴν ἐνικὴν γενικὴν γυναίκας καὶ γυναικός.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν ἀρσενικῶν οὐσιαστικῶν ἰσχύουν τ' ἀκόλουθα :

1) Τ' ἀρσενικά ἔλα καταλήγουν εἰς τὴν ἐνικήν ὀνομαστικὴν εἰς φωνῆν καὶ ς, δηλ. εἰς -ας, -ης, -ες, -ους, -ος.

2) Ἀντιθέτως πρὸς τὰ θηλυκά, τὰ ὁποῖα λήγοντα εἰς τὴν ἐνικήν ὀνομαστικὴν εἰς φωνῆν προσλαμβάνουν ς εἰς τὴν γενικήν. τ' ἀρσενικά, ἀποβάλλοντα τὸ ς τῆς ὀνομαστικῆς, σχηματίζουν τὴν γενικήν εἰς φωνῆν, λ. γ. ὁ πατέρας τοῦ πατέρα, ὁ καθρέφτης τοῦ καθρέφτη, ὁ καφές τοῦ καφέ, ὁ γοῦς τοῦ γοῦ, (πβ. τὰ θηλυκά ἢ μητέρα τῆς μητέρας, ἢ νίκη τῆς νίκης, ἢ ἀλεπού τῆς ἀλεπούς κτλ.) Μόνον τὰ εἰς -ος ἀρσενικά ἀκολουθοῦν ἴδιον σχηματισμὸν (ὁ οὐρανός τοῦ οὐρανοῦ).

3) Ἡ ἐνική αἰτιατική καὶ κλητική, πλὴν πάντοτε τῶν οὐσιαστικῶν εἰς -ος, εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ἐνικήν γενικήν : τοῦ καθρέφτη - τὸν καθρέφτη, τοῦ ψωμοῦ - τὸν ψωμά, τοῦ καφέ - τὸν καφέ, πατέρα, παππού, ἔ περιβολάρη.

4) Ἡ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ : ναῦτες, φίλοι μου.

	-ας	-ας	-ης
	ἰσοσύλλαβα	ἀνισοσύλλαβα	ἰσοσύλλαβα
		Ἐνικός	
ὄνομ.	ὁ πατέρας	ὁ ψωμάς	ὁ ἐργάτης
γεν.	τοῦ πατέρα	τοῦ ψωμοῦ	τοῦ ἐργάτη
αἰτ.	τὸν πατέρα	τὸν ψωμά	τὸν ἐργάτη
		Πληθυντικός	
ὄνομ.	οἱ πατέρες	οἱ ψωμάδες	οἱ ἐργάτες
γεν.	τῶν πατέρων	τῶν ψωμάδων	τῶν ἐργατῶν
αἰτ.	τούς πατέρας	τούς ψωμάδες	τούς ἐργάτες

Παρατηρήσεις περί τῶν σχηματισμῶν

ἀνισοσύλλαβα	ἀνισοσύλλαβα	ἀνισοσύλλαβα
-ης	-ες	-ους

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ περιβολάρης	ὁ καφῆς	ὁ παπποῦς
γεν.	τοῦ περιβολάρη	τοῦ καφέ	τοῦ παπποῦ
αἰτ.	τὸν περιβολάρη	τὸν καφέ	τὸν παπποῦ

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ περιβολάρηδες	οἱ καφέδες	οἱ παπποῦδες
γεν.	τῶν περιβολάρηδων	τῶν καφέδων	τῶν παπποῦδων
αἰτ.	τούς περιβολάρηδες	τούς καφέδες	τούς παπποῦδες

-ος ἰσοσύλλαβα

Ἐνικός

ὄνομ.	ὁ οὐρανός	ὁ ἔμπορος
γεν.	τοῦ οὐρανοῦ	τοῦ ἐμπόρου
αἰτ.	τὸν οὐρανὸ	τὸν ἔμπορο

Πληθυντικός

ὄνομ.	οἱ οὐρανοὶ	οἱ ἔμποροι
γεν.	τῶν οὐρανῶν	τῶν ἐμπόρων
αἰτ.	τούς οὐρανοὺς	τούς ἐμπόρους

Κατὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ κλίνονται :

α) κατὰ τὸ πα - ῆ ρ α ς : χειμῶνας, γείτονας, μῆνας, περιστοιχίζοντας, ἀγῶνας, ἄντρος, ἀέρας, μάστιγας, κλητῆρας, φωστῆρας, γεροντίας, δράκοντίας, ἀρχοντίας, γίγαντίας καὶ γίγας, φύλακας, ἡρώσας, ταμίας, βοικόλακας.

β) κατὰ τὸ ψ ω μ ᾶ ς : παπάς, ψαρῆς, γαλατῆς, μνηλωνῆς, ἀμαξῆς, κοσκινας, παπλωματῆς, βασιλιᾶς (καὶ βασιλέας), χαλκιᾶς, φονιάς, βοριάς—ἀγᾶς, παρᾶς, πασᾶς, σουγιάς.

γ) κατὰ τὸ ναύτης: δεσπότης, διαβάτης, δουλευτής, ἐργάτης, θεριοτής, καθρέφτης, κλέφτης, κριτής, ληστής, μαθητής, νικητής, νησιώτης, πραιματευτής, πολίτης, προφήτης, ράφτης, συμμαθητής, συμπολίτης, ταξιδιωτής, τραγουδιστής, ὄργανής, ροικιαστής, χιότης, χωριάτης, ψεύτης, ἐπιβάτης—Μαγιάτης, Μενιδιάτης, Σπεισιώτης, Πολίτης, Χιότης κτλ.

δ) κατὰ τὸ περιβολάρος: ἀράρης, βεζιρης, μαρκάρης, καθαλάρης, καφετζής, παραβοκύρης, ροικοκύρης, ματῆρης, μπακάλης, παπουτσής, φούρναρης, τενεκτζής—Ἀντώνης, Βασίλης, Γιάννης, Γιώργης, Δημήτρης, Θεόδωρος, Κωστής, Μιχάλης, Περικλῆς, Μισούλης, Τρικούπης κτλ.

ε) κατὰ τὸ καφές: κεφτές, φιδές, καναπές, τενεκές, μετζές, πανσές, μιναρές,

ς) κατὰ τὸ παππούς: νοῦς, Ἰησοῦς,

η) κατὰ τὸ οὐρανός, ἔμπυρος: ἄγγελος, ἄνεμος, ἄνθρωπος, ἀπόστολος, γιατρός, διάκος, θάνατος, θεός, σύντροφος, λαγός, ἄμμος, πλάτανος, γέρος, δράκος, χάρος, κλώνος, σκόλος, προσιός, ἀνθρωπάκος, κάμπος, καπετάνιος, ἀνήφορος, ἀντίλαλος—Γιῶργος, Μάρκος, Μαθιός, Νίκος, Σπύρος κτλ.

Σχετικῶς μὲ τὴν κλίσην τῶν ἀρσενικῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθεὺν ὑπ' ὄψιν τ' ἀκόλουθα:

Ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα τοῦ τύπου πατέρας: Ὅλαι αἱ πτώσεις τονίζονται ἔπου καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ. Μόνον εἰς τὴν γεν. πληθ. τὰ πρόπαραξύτονα καταδιβάζουσι τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν (γέροντας γερόντων) καὶ τὰ δισύλλαβα εἰς τὴν λήγουσαν (ἀντρας-ἀντρῶν, μῆνας-μηνῶν).

Εἰς τὸ παράδειγμα ναύτης καὶ τὰ ἕμοια ὁ τόνος διατηρεῖται εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν. Μόνον ἡ γεν. πληθ. τονίζεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὴν λήγουσαν: ναυτῶν, διαβατῶν. Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὰ λαϊκώτερα τῶν ὀνομάτων τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ἰδίως τὰ δεξύτονα, σχηματίζονται καὶ ἀνισοσυλλάβως εἰς-άδες, ψαλιτάδες-ψαλιτάδων, πραιματευτάδες, θεριοτάδες, ἐνῶ τὰ λογιώτερα δεξύτονα διατηροῦν καὶ τοὺς λογίους τύπους, -αὶ διὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ -ας διὰ τὴν αἰτιατικὴν: νικηταί-νικητάς.

Εἰς τὰ εἰς -ος λήγοντα οὐσιαστικά γενικῶς διατηρεῖται εἰς βλας τὰς πτώσεις ὁ τονισμὸς τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς. Μόνον τὰ προπαροξύτονα παρουσιάζουν ἀρκετὴν ποικιλίαν. Αἱ πλάγαι πτώσεις τοῦ πληθυντικῶν τῶν οὐσιαστικῶν τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν (ἐμπόρων-ἐμπόρους, συντρόφων-συντρόφους), ἐνῶ ἢ ὀνομαστικῆ τοῦ πληθυντικῶν προπαροξύεται συνήθως (ἐμποροὶ θάνατοι, συμπεθέροι). Εἰς τὸν ἐνικόν, ἢ γενικὴ παροξύεται συνήθως εἰς τὰ προσηγορικά, ἐμπόρου, θανάτου, ἀποστόλου- τοῦ καλόγερον. Ἀντιθέτως τὰ κύρια τονίζονται καὶ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης: ὁ Θόδωρος τοῦ Θόδωρου, τοῦ κυρ Στέφανου κτλ.

Ἡ κλητικὴ τῶν ὀνομάτων εἰς -ος τελειώνει εἰς -ε, ἐκτὸς τῶν παρεξυτόνων κυρίων ὀνομάτων, καὶ ὀλίγων προσηγορικῶν, τὰ ὅποια τὴν ἐκανόνισαν εἰς -ο κατὰ τὰς ἄλλας πτώσεις: γιὰ τρέ, ἀδελφέ μου, Θεέ, ἄνθρωπε, Μηθιέ (καὶ Μαθιό), ἀλλὰ Νίκο Πέτρο, Παῦλο, καπετάνιο (καὶ καπετάνιε), γέρο.

Ἐν τέλει εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι μερικὰ ἀρσενικά παρουσιάζουν καὶ ἄλλους τύπους, παρὰ τοὺς ἤδη μνημονευθέντας ἢ ἀντ' αὐτῶν: οὕτως ὁ ἄντρας καὶ ὁ μήνας, σχηματίζουν τὴν ἐν γενικὴν καὶ εἰς -ός, ἀντρός, μήας.

Ὄνόματα εἰς -ης καθὼς ὁ νοικοκύρης, ὁ περιβολάρης ἐκτὸς τοῦ πληθ. εἰς -ηδες σχηματίζουν καὶ πληθ. εἰς -αῖοι, νοικοκύρηδες ἀλλὰ καὶ νοικοκύραφοι. Μερικὰ ἄλλα ἀρσενικά εἰς -ας (μάστορας), ἔχουν πληθυντικὸν εἰς -οἱ (μαστίοροι), ἢ μόνον αὐτὸν ἢ παρὰ τὸν κανονικόν εἰς -ες, ἢ καὶ κατὰ τὰ οὐδέτερα εἰς -ια (κάβουρας-καβούρια). Πρ. ἀκόμη χρόνος-χρόνια, λόγος-λόγια, πλάγιανος-πλάγιανα. Ὁ πληθ. τοῦ νοῦς λείπει. Τέλος ὁ γέροντας καὶ ὁ δράκοντας ἔχουν καὶ δεῦτερον τύπον εἰς -ος, γέρος, δράκος.

Ὡς πρὸς τὴν κλίσιν τῶν οὐδετέρων οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς: Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὁμοίως τὰς τρεῖς πτώσεις, ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν. Ἡ κλίσις τῶν γενικῶς παρουσιάζει ἀρκετὰ μεγάλην ποικιλίαν ἀναλόγως τῆς καταλήξεως τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς (οἰδερο, τραγοῦδι, λάθος, ὄνομα, γράψιμο, κρέας, φῶς). Ἰδιαίτερος πολυπληθεὶς εἶναι αἱ δύο πρῶται κατηγορίαι τῶν οὐδετέρων, εἰς -ο καὶ εἰς -ι καὶ αὐτῶν ἢ κλίσις δίδεται ἐδῶ:

Ἑνικός

ὄνομ.	τὸ σίδηρο	τὸ πρόσωπο	τὸ τραγούδι
γεν.	τοῦ σίδηρου	τοῦ προσώπου	τοῦ τραγουδιοῦ
αἰτ.	τὸ σίδηρο	τὸ πρόσωπο	τὸ τραγούδι

Πληθυντικός

ὄνομ.	τὰ σίδηρα	τὰ πρόσωπα	τὰ τραγούδια
γεν.	τῶν σίδηρων	τῶν προσώπων	τῶν τραγουδιῶν
αἰτ.	τὰ σίδηρα	τὰ πρόσωπα	τὰ τραγούδια

α) Κατὰ τὸ σίδηρο, διατηροῦν τὸν τόνον εἰς ἕλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν ἰδίαν συλλαβὴν, κλίνονται: βασιλόπουλο, ἀρχοντάπουλο καὶ ἄλλα πολυσύλλαβα, δαχτυλο, κούμαρο, σύνεργο, κόσκινο, μούσμουλο, τούμπανο, πίτουρο, τρώιστροιο, σύννεφο, ὑπόγειο, πούγανο, κόκαλο, ψίχουλο, μαχαιροπίρουνο, φτωχόπαιδο, χιονόφερο, χαμόγελο, βατόμουρο, χαμόκλαδο, ἀβγοπέυνο, ἀγριοκύλυδο, ματσοκύλιο, καὶ ἄλλα σύνθετα—ζῶο, θηρίο, ξύλο, σῆκο, καπέλο, ροῦχο, νοσοκομῖο—βουνό, φτερό, χωριό.

β) Κατὰ τὸ πρόσωπο κλίνονται: ἄλογο, ἀιμόπλοιο, μεταπο, ὄργανο, οὐμβούλιο.

γ) Κατὰ τὸ τραγούδι κλίνονται: ἀλέορι, γεφύρι, μαχίρι, μεσημέρι, παιγνίδι, ψάρι, κουνδοῦνι, ἀσπί, δόντι, ἀηδόνι, χάνι, κόδι, ξίδι, κλειδί, ποτάμι, θαλασσοπούλι, ποδιόρι, λιοντάρι, λιθάρι, ματάκι, παιδάκι, ἀσνάκι, ἀγγελούδι, καλοκαίρι, θυμῶσι, χαλάσι, ἐρημοκλήσι, παλάτι, κελί, κλάρι, σπίτι, σακαμί, πλουρί, πουγκί, τουφέκι, χάνι, φιλί, φαγί, δίχτυ, σιάχτυ, βράδυ.

Καὶ ἐδῶ παρουσιάζει ὁ τονισμὸς εἰς τὰ ὑπερδισύλλαβα προπαροξύτονα κάποιαν ποικίλιαν, εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἶναι αὐστηρῶς χωρισμένα τὰ κλινόμενα κατὰ τὸ σίδηρο τῶν ἀκολουθούντων τὸ παράδειγμα πρόσωπο. Οὕτως εἰς μερικὰς λέξεις ὁ τονισμὸς τῆς γενικῆς, ἐνικῆς καὶ πληθυντικῆς, ποικίλλει. Αἱ λέξεις εἰς ἅκισθαι διατηροῦν τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν (προβατάκι, καπελάκι) δὲν σχηματίζουν γενικὴν. Λέγομεν ὁμοίως ἀντιθέτως τοῦ σπανακιοῦ.

Τὰ παροξύτονα εἰς -ι εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυν-
τικοῦ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης (τραγουδιῶν, ἀγριοῦ).

Ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἄριστικῆς τῶν
ρ η μ ἄ τ ω ν, ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν, ἐπ'ἀνάγκης εἶναι σὶ δι-
δάσκαλοι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀκολουθούσας πίνακας καὶ παρα-
τηρήσεις:

1. Παροξύτονα.

A'. Ἐνεργητικά

χάνω	ἀγοράζω
χάνεις	ἀγοράζεις
χάνει	ἀγοράζει
χάνομε	ἀγοράζομε
χάνετε	ἀγοράζετε
χάνουν (-νε)	ἀγοράζουν (-νε)

B'. Παθητικά

χάνομαι	χρειάζομαι
χάνεσαι	χρειάζεσαι
χάνεται	χρειάζεται
χανόμαστε	χρειαζόμαστε
χάνεστε	χρειάζεστε
χάνονται	χρειάζονται

II. Περισπώμενα

Τὰ ἐνεργητικά σχηματίζουν τὸ β' ἐνικ. πρόσωπον εἰς -ᾶς
καὶ -εῖς. Τὰ παθητικά εἰς -ιέσαι καὶ -ῦσαι.

A'. Ἐνεργητικά

I	II
ἀγαπῶ	ἀρχῶ
ἀγαπᾶς	ἀρχεῖς
ἀγαπᾶ (-αί)	ἀρχεῖ
ἀγαποῦμε	ἀρχοῦμε
ἀγαπᾶτε	ἀρχεῖτε
ἀγαποῦν (-νε)	ἀρχοῦν (-νε)

Β'. Παθητικά

I.	II.
ἀγαπιῶμαι (-ιέμαι)	κοιμοῦμαι
ἀγαπιέσαι	κοιμᾶσαι
ἀγαπιέται	κοιμᾶται
ἀγαπιούμαστε	κοιμούμαστε
ἀγαπιέστε	κοιμάστε
ἀγαπιοῦνται	κοιμοῦνται

Τ' ἀνωτέρω παραδείγματα ἀντιπροσωπεύουν τοὺς συνθεστέρους σχηματισμοὺς τῶν συνηρημένων ρημάτων.

Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως τύποι ἀνήκουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, ἐπροτιμήθησαν ὅμως εἰς τ' ἀναγνωστικὰ οἱ ἐκτὸς παρενθέσεως τύποι.

Κατὰ τὸ ἀ γ α π ῶ κλίνονται: διψῶ, κεντῶ, χαιρειῶ, χτυπῶ, τραβῶ, τιμῶ, πηδῶ, βασιῶ, βονιῶ, ρουφῶ, περνῶ, ξεχνῶ, πετῶ, φροῶ.

Κατὰ τὸ ἀ ρ γ ῶ κλίνονται: ἀποτελῶ, ζῶ (ζῆς, ζῆ, ζῆτε), θαρῶ, κατοικῶ, καλλιερῶ, λαλῶ, προσπαθῶ, μπορῶ.

Μερικὰ ρήματα κλίνονται καὶ κατὰ τὸ ἀγαπῶ καὶ κατὰ τὸ ἀργῶ: μιλεῖς καὶ μιλᾷς, πατεῖς καὶ πατᾷς, φορεῖς καὶ φορᾷς, τραγουδεῖς καὶ τραγουδᾷς.

Κατὰ τὸ ἀ γ α π ι ο ῦ μ α ι κλίνονται: βαριοῦμαι, βασιοῦμαι, κρατιοῦμαι, τραβιοῦμαι, πουλιοῦμαι, παραπονοῦμαι, στενοχωριοῦμαι.

Κατὰ τὸ κ ο ι μ ο ῦ μ α ι κλίνονται: θυμοῦμαι, φοβοῦμαι, λυποῦμαι.

Αί ὁδηγίαι διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν τῆς Δ' τάξεως
ἐκδίδονται προσεχῶς εἰς ἰδιαίτερον παράρτημα τοῦ Δελτίου
τοῦ Υπουργείου.

Παπαχαραλάμπειος Δημόσια Κεντρικὴ
Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου

Πρωτῆς 311

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1919

Συνελθὸν τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἐνέγκρινε σχέδιον ὁδηγιῶν διὰ τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν τῶν τριῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅπερ κατατεθὲν ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ συμβουλίου ὑποβάλλεται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸ Σὺν Ἐπιτελεῖον πρὸς ἐγκρισιν, ἐκτύπωσιν καὶ διανομὴν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Ὁ πρόεδρος

Δ. Λάμπας

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

Παπαχαραλάμπειος Δημόσια Κεντρική
Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου

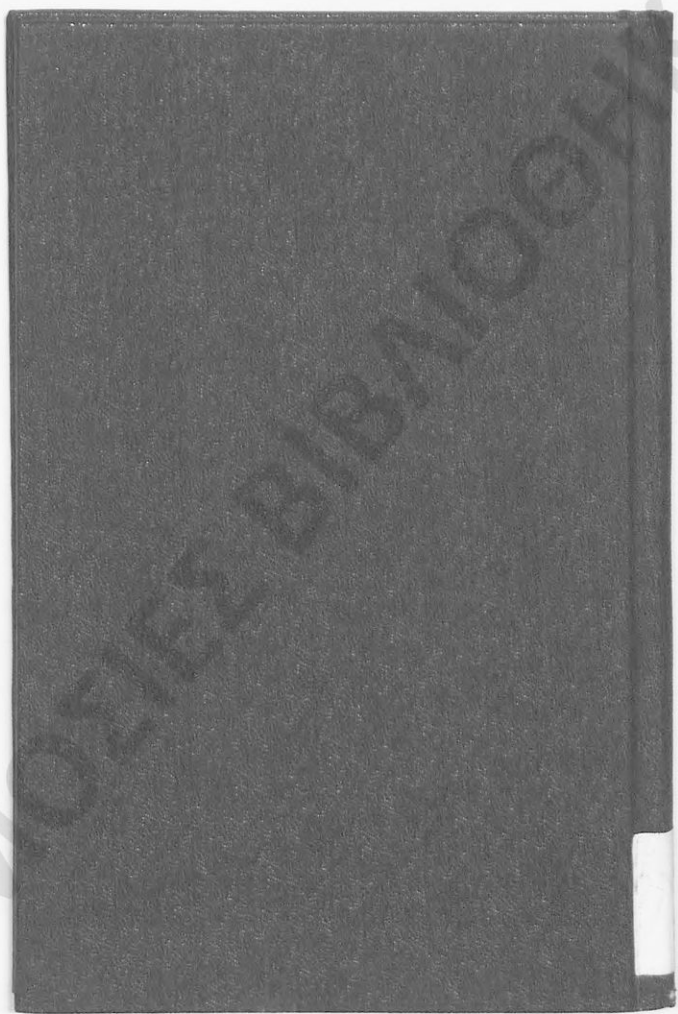
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΤΙΜΗ Λ. 50

Παπαχαραλάμπειος Δημόσια Κεντρική
Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Παπαχαρταλαμπέας Δημόσια Κεντρική
Βιβλιοθήκη Ναυπιάκτου

Παπαχαραλάμπειος Δημόσια Κεντρική
Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου